

NAŠA SLOGA

Poučni, gospodarski i politički list.

Sloga rasta male stvari, a sloga sve pokriva. Nar. Pos.

Izlazi svakog četvrtka za cijenu
arke.
Dopisi se vraćaju ako do i
nećikaju.
Nebijegovani listovi se neprimaju.
Predplata s poštarinom stoji 5
for., za seljake 2 for. na godinu.
Kaznjeno for. 2 1/2 i 1 za pol go-
dine. Istan carevino više poštarina.
Na malo jedan broj 5 novc.
Uredništvo i administracija nal-
a se u Via Carintia br. 25

Napodpisani se dopisi ne tiskaju.
Priposlana se pisma tiskaju po 5
arke svaki redak. Oglasi od 8 re-
daka stoje 60 nč., za svaki redak
više 5 nč.; ili u slučaju opetovanja
po pogodbe sa upravom. Novci se
daju poštarskom napunom (sa-
sežno postale) za administraciju
"Naše Sloga" Ime, prezime i naj-
bližu poštu valja točno označiti.

Komu list nedodje na vrijeme,
neka to javi odpravniku u otvo-
renu pismu, za koje se ne plaća
poštarine, ako se izvan napiso:
"Reklamacija".

Hrvatska Lipa i talijanski Rovinj.

Rovinj ima desetak tisuća duša.
Oni su skoro svi Latini, govora slič-
noga nekim južnijim Talijanom. Grad
je na vrlo ugodnu položaju na moru,
ima prostrano drage, zaklonjene otoci.
Pučarstvo bavi se velikom većinom
obdjelovanjem polja, pak malom trgo-
vinom, napose ribarstvom.

Dok su obstojale u davnih vje-
kovih slobodne komune gradske, neka
mještanica staroselaca i rimskih nase-
ljenika, Rovinj bijaše veleznamenit.
Kasnije pade pod Mletke.

Kad je Austrija pred 70 godina
od prilike zadobila i onaj dio Istre,
što je bio pokoran Veneciji, dala je
svakom gradu po nešto. Bilo je kao
kad nevjesta dariva djecu svoga dje-
vera u čiju kuću dođe. Ako nije
nadarila odmah, učinila je kasnije u
svakoj sgodi. Naša vlada polazila je
pri tom od pogrešne misli, da je
Rovinj nešto, Piran nešto, Kopar
nešto i tako dalje, a zaboravljala je,
da je Istra nešto mnogo većega i po
državu znamenitijega, nego li pojedini
gradići Istre.

Ali o tom biti će sgode još go-
voriti. Vratimo se k Rovinju.

Neumornim nastojanjem čovjeka,
koj je do sada sav svoj život posvetio
svom rodnomu gradu, Rovinj je dobio
tvornicu duhana (tabaka), gdje se
prehrani mnoga sirota; dobio je i tra-
čak željeznice od Kanfanara, dakle
ravni spoj iz Trsta i Beča. I prije i
poslje država je potrošila silne novce
na uređenje morske obale u pravu
luku; male i rive ljepota je viditi.
Dodajmo k tomu, da je od mnogo
godina u Rovinju sielo okružnoga
sudišta ili tribunala, koje i silom i
milom vabi tamo tudjince i da je po-
slednjih godina podignuto u blizini
lječilišta ili hospicija za djecu, kojoj su
zalvi (Skrofule), pak eto možemo su-

dit, da su djeverova djeca od nerje-
stice Austrije dobila liepih, preliepih
darova. Ali ne sva! Zapadna obala
upravo vrvi umjetnim lukama, dočim
Ika, Lovran, Mošćenicka druga i mnoga
druga mjesta neimaju kamo tako rekuć
ni male ladje dobro spraviti.

Takov grad, sa izvratnom lukom,
dosta dobrim poljem barem za dobro
vino i ulje, ribarstvom, oblastni i
slobodom većom od drugih obćina,
morao bi bio napredovati u svakom
dobru.

Ali žalibože nije tako.
Njegovi sinovi, mjesto da o boljku
svoga grada svakim mogućim načinom
nastoje, bacaju krivnju jedan na dru-
goga, uzimaju srce jedan drugomu i
tako, mjesto da napreduju, nazaduju
vrlo, brzo, nepovratno.

Dva, tri dokaza o tom našim
čitateljem, ne iz naše glave, nego iz
istih talijanskih novina.

Pred nekoliko mjesecih pisale
su novine "Il Mattino" članska iz
Rovinja, da "Ti se koža ježi: javne
zgrade zapušćene, groblje (na što Ta-
lijanj osobito paze) obraćeno, tiesno
posve u neredu, a na najnezgodnijem
položaju, smrdež od nošnje nekih
stvari k moru kada tko hoće, silna
prazna vjera u puku, nemar za bud
koju žrtvu u javno dobro i — tko
bi sve nabrojio?

Obično se zaboravlja što je tko
učinio dobra, a ostaje u pameti ono,
što nije učinio, jer nije znao ili nije
mogao, pak mu se to u grijeh upisuje.

Tako je bilo i u Rovinju. Mnogo-
godišnji načelnik starac Campitelli,
komu se neda poreći dobra volja i
neomedjašena ljubav za svoj Rovinj,
morao je napokon izručiti upravu mla-
đijim ljudem.

Došao je na vladu obćinskih stva-
rih mladić učen, bogat, ugledan: Al-
više Rismondo, noter, koj i u viših
krugovih uživa neko pouzdanje. O
bok njemu sve po izbor junaci.

Ne prodju ni dvie godine dana, naša gradska uprava neda niti prilike
eto zlovilje veće nego li prvo. "Il Gio-
vine Pensiero", list koj se štampa u
Puli, a proti Puli brani interese Ro-
vinja, ovako je prisiljen pisati (dajemo
samo izvadak, jer je članak dug):
Dne 9. aprila gradska sjednica. Sve
napeto, jer se ima razpraviti ostavka
delegata dra. Marka Costantini i i
ostavka savjetnika Josipa Quarant-
totto.

Za sjednice prijavlja načelnik
dalnje ostavke, onu Ivana Benussi i
koj se nije zadovoljio obćinom slobod-
om austrijanskih obćina, nego je
onu Ivana Spozze.
Dr. Marko Costantini obrazložio
svoju ostavku. Kaže, da vlada veliko
nezadovoljstvo. On bi bio rado, da
se popravi, što je od prije vrlo zane-
mareno. Ali je mučno. Delegati imaju
premalu moći (drugimi riječi: glavari
čini što ga je volja). On, Costantini,
da nemože više zapušćati svojih po-
slova za obćinske i zato odstupa.

Dr. Campitelli (zemaljski kapetan)
bodri te mlade otce domovine, neka
se neprestraše prvog maha. Novine
pašu svašta; na to treba gledati.
Costantini mu zahvaljuje, ali ostaje
tvrd pri svojoj nakani.
Načelnik pobija točku po točku
razloge, što jih je napisao Quarantotto
za svoju ostavku i napokon kaže: Kad
budete birali nove mjesto ovih, onda
ćete birati i načelnika. Kamo sreće,
da sam opravljao samo svoje posle.
Dakle i on hoće, da odstupi!

Sjednica se završila bez konačne
odluke!
"L'Indipendente" od 18. aprila
ima izjavu Quarantotta. Vadimo iz
nje ovo: "Koliko je bilo veselje pri-
godom poslednjih izbora? Recite mi
sada, koliko li nismo razočarani sada
gledajući naše obćinske posle. Kudgod
pogledaš, svagdje vidiš nered, pove-
ćanje troškova, gubitak i bezvladje u
zakladah, koje ovise od obćine. S toga
smo se tužili na prijašnju upravu; nu
i sada nam neima pomoći, jer nam

ne prodju ni dvie godine dana, naša gradska uprava neda niti prilike
eto zlovilje veće nego li prvo. "Il Gio-
vine Pensiero", list koj se štampa u
Puli, a proti Puli brani interese Ro-
vinja, ovako je prisiljen pisati (dajemo
samo izvadak, jer je članak dug):
Dne 9. aprila gradska sjednica. Sve
napeto, jer se ima razpraviti ostavka
delegata dra. Marka Costantini i i
ostavka savjetnika Josipa Quarant-
totto.

Treba čitati talijanski tu izjavu
Istria tek pozna se, koliko je u njoj
žuci. —
Tako je dakle u gradu iza Pule
najvećem u Istri; tako je u gradu,
koj se nije zadovoljio obćinom slobod-
om austrijanskih obćina, nego je to
zamamljiva riječ. Tako je u gradu,
kojim je mnogo godina upravljao čovjek
danas postavljen na čelo zemaljske
uprave, dobrog srca koliko hoćete,
ali premalo sretan u izvajdanju svojih
osnova.

Mi neznamo za stalno, je li istina,
da grad Rovinj nekih godina nije imao
ni dobro vodjenog uručbenog zapisnika.
Mi neznamo za stalno, ali reć bi, da
je istina, da se u gradu Rovinju vidi
nećistoće velike, da se u ljeti voda
plaća svaki kabal nekoliko novčića,
da neima dobrih škola, da neima prave
polije, da neima čovjeka, koj bi željez-
nom rukom uveo zdrave odnošaje u svih
granah javne uprave, kada to neide
za rukom jednomu Rismondu. Ali iz
svega znamo, da Rovinj grozno propa-
da, niti ćemo mi podublje iztraživati
tomu razloge. A što znamo za stalno,
to je, da je Austrija Rovinj mnogimi
darovi obdarila, a Lipi nije ništa dala;
pače i ona cesta iz Rieke na Lipu,
negdašnja poštarska državna česta na-
pušćena je narodu, da ja svojimi žu-
ljevi uzdržava posebnim nametom, ili
da ju zapusti, kako ga je volja!

I evo čuda! Dočim obdareni ta-
lijanski Rovinj propada, zapušćena
hrvatska Lipa cvate. U negdašnjoj
Tereševoj palači sakupljaju se hrvatska
dijačica na nauku božju i ljudsku. Hvala
Ti vredni mladiću, koj u onom tihom

PODLISTAK.

Put u Egipt.

II. dio.

U Port-Saidu.

Napisaos Vlastko Krajanin.

2. Europejski predjel.

(Dalje.)

Sve je živo na tom pazaru i to od
jutra do mraka. Čestite gospodarice na-
gadaju se i cigane a Arapi, koji nepo-
puštaju rado od svoje cene. Tuj češ naći
uiek mnoštvo ljudi, a buka i vika slegne
se malko samo o podnevu, al dakako samo
za kratak čas. Dilijem pazara diže se po
koja oveća kuća, inače su sve sami oniki
stancuni, u koje trgovci prenesu u večer
sva svoju trgovinu. Takav vam je port-
saidski pazar.

Al ne mojte misliti, da je to najliepša
i najznamenitija ulica u Port-Saidu. Naj-
liepša bo je ona, koja vodi po prilici sa
sredine pazara k luci. Dakako, da se ju
ne može uporediti s našimi velegradskimi
ulicama, al za Port-Said nema njoj prigov-
ora. S obijih strana ulice stera se uzahni
pločnici, a inače je sve goli pjesak. S

jedne i druge strane ulice diže se visoke
kuće, u kojih imade dobro obstrbljenih
dućana i skladišta, u kojih su zastupana i
istočne i zapadne obrtine. Pred pojedini-
nimi skladišt namještene su ogromne po-
sude iz japsanske porcelane, kitajski boja-
disani suncobrani, štapovi, raznobojno sli-
kane lepeze, te svakojake rezbarije, koje
su Židovi donieli iz Palestine, kao krasne
kričiže, krunice i drugo.

Kuć s pazara tom ulicom, opaža se
za deanoj strani iste krasan trg, kraj ko-
jega se diže ogroman "Hotel de France"
et de Louvre". Nedaleko toga trga, idući
prama kanalu, nalazi se pošta, a naproti
hotela diže se visoke kuće, u kojih sta-
nuje većina konzula, a odmah kraj luke
na onikoj kući vije se Lloydov stieg,
znak, da je tuj agencija toga društva.

Ostalo je za sada tuj krasni trg i
vratimo se opet u prvašnju ulicu. Učinimo
još nekješko korataje, prodjimo nekješko
dućana, pred kojimi su izložene slike
grada Port-Saida i bližnjih egipatskih kra-
jeva, prodjimo uz "New-Hotel", pa eto
na kraj port-saidake luke, na tako zvanog
"Marini".

Port-saidake luka imade dva ulaza.
Kroz jednoga ulazi se u istu sa strane
sredozemnoga mora, dočim se kroz dru-
goga ulazi u sućki prokop, tako, da je

pravi početak kanala upravo gradska luka.
Na ulazu u luku diže se visok svetionik,
koji pokazuje ladjam po noći put u prokop,
Vele, da su na svemu svijetu jošta sama
dva takva svetionika, i to jedan u Londonu,
a drugi u New-Jorku u Americi. Sagradio
da ih je isti inžinir.

Na ulću kanala diže se drugi al niži
svetionik od prvoga. Ulazeć u luku ovari
se s česna na obali dugi niz liepih kuća.
Tu je egipatska mitnica, razni konzulati i
nekoliko kavana, kao, "Caffè au Commerces"
su "Paradies" itd. Pred kavanimi namješt-
teni su male sve do mora stolovi sa sje-
deli. Tuj sam sproveo često po čitave sate
poslje podne čitajući evropejske i egipatske
novine, razgovarajući se s prijateljima, raz-
mišljajući ob onom, što sam kroz dan vidio
li čuo, to snatree kad nism imao drugoga
posla. Kad mi sve to nije bilo dosta, tad
bi vratio okom na luku i stao motriti
one gorostasne tjelesine, što se micahu
polagano i veličanstveno prostranom onom
lakom. Vidio sam tuj ogromne parobrode
lakom. "Peninsular" i francuske "Mes-
sagerie". Velikom parobroda se zastaje
ni saš Lloyd, a mi razko "Odeško društvo".

Imao sam više puta priliku vidjeti
engleskih, talijanskih i njemačkih ratnih
brodova, od kojih su prvi polazili u Indiju,
drugi u Abissiniju a poslednji ako se ne

varam u Zanzibar, ne da među onimi
narodi siju i vjeru prosrvetu, već da ih
silom oružja podjarmo i unište, da im
otmu sve, dom i slobodu, a najposlije i
život, samo da mogu zadovoljiti onoj
strasti, koja ih tjera za tudjom imovinom.
To je čovjekoljublje, to su ti tobožnji li-
beralni principi, koje izpovijedaju "najpro-
svjetljeniji" narodi, koji idu samo zatim,
da ljudstvo "usreće". Oni nastoje okoristiti
se neznanjem, neslogom i divljačtvom onih
naroda, proti kojim su digli svoje oružje.
Al što vidimo? Oni narodi nemaro za
one, koji dolaze k njim u ime slobode i
napredka noseć im u istinu robtstvo. Kroz
vjekove opirali su se i opirat će se ti
nevoljnici, te žrtve tudje strasti i pohlepe,
da opirat će se uvijek proti silnikom svojim,
tiranom i osvajačem.

U Indiji sve kipi proti silniku Englezu.
Obćenito je muenjeje, da će se i ta zemlja
izbaviti robtstva, kao što je to učinila u
prošlom stotletju sjeverna Amerika. Abi-
sinci zadaju dosta jača svomu krvniku
Talijanu, koji je došao tamo, da te mirno
slobodne domorođce potlači i oknje u robske
verige. Al Italija će dugo vremena pamti i
čuti silne poraze, što ih njena vojka doživ-
i u onoj slobodnoj zemlji. Niemas ne prolazi
nigdje bolje. Francuzi vladaju trizno u
razborito svojimi naseobami. Al najbolje

Trst, dan 30. aprila 1890.

Austro-Ugarska: U carevinskom vieću teče razprava o državnim proračunu priliko mirno i triezno. Zastupnici pojedinih stranaka upotrebljuju ovu prigodu, da iznesu pred cesarsku vladu svoje tegobe i težnje, a vlada obećaje po običaju lievo i desno držeći se one naše poznate: od obećanja do danja jest daleko. Ovoga puta razbistrili su dostatno naši zastupnici iz Primorja, Kranjske i Stajerske političko i gospodarstveno stanje naših južnih pokrajina; te se cesarska vlada nemože izgovarati, da nezna čega trebamo il da nisu možda naše želje i težnje izvedive i opravdane. Nebude li se niti od sada cesarska vlada obazirala na savjete i molbe naših zastupnika, tada zbilja neznamo kako bi ju oni mogli i nadalje podupirati.

Carevinsko vieće prekinuti će svoje sjednice 14. maja jer se otvara 17. maja česki zemaljski sabor. Vlada se nada, da će carevinsko vieće do tada razpraviti proračun i ostale važnije predmete, a nelogodi li se to, tad bi sazvala carevinsko vieće opet sredinom julija pošto budu delegacije svršile svoj posao.

Mladotški zastupnici i privrženici u Moravskoj držali su nedavno u Brnu sastanak, na kojem bijaše izradjen program, kojega će se držati kod budućih zemaljskih izbora.

Carevinsko vieće zabacilo je predlog českoga zastupnika Jahna, da se provede predstojeći popis pučanstva na temelju obćevnoga jezika i na temelju narodnosti. Proti predlogu glasovali su njemački liberalci i konservativci, zatim Poljaci, koji se boje, da bi takovim popisom narasao broj njihovih suzemljaka Rusina. Popisati će se dakle i ovoga puta pučanstvo Austrije samo na temelju obćevnog jezika, a kako je takav popis nepouzdan i nepravilan, znademo mi u Istri najbolje.

Radničko pitanje zadaje trista jada skoro svim europejskim vladam. Dne 1. maja namjeravaju radnici u svih povećih gradovih i obrtnijskih mjestih držati blagdan, radi česa su pojedina vlade poduzele obširne mjere, da propriete nemire i demonstracije.

Na crkvenom saboru u Karlovcih razpravlja se o svjetojvjenju pojedinih zastupnika. Zastupnici podijeliše se u tri stranke. Kako brzojavljaju od tamo biti će izabran patrijarhom vladika Živković il Branković.

Bugarska: Iz Sofije dolazi vijest, da su po kneževini ustrojene malene čete sa prijašnjimi bugarskimi častnici na čelu. Te čete da kane podrieti u unutarnju Bugarsku te dignuti obću ustanak. Vlada da je pojačala posadu u Sofiji i u svih bugarskih gradovih na obali Dunava.

Francuzka: Ovoga čedna birali su u Parizu 80 gradskih zastupnika. Pocijepanost stranaka bijaše tolika, da se je izabralo jedva 21 zastupnika te će morati ostalih 59 zastupnika naknadno birati. Republikanske novine pišu, da su boulangisti pretrpili prigodom tih izbora veliki poraz u Parizu, gdje da njim je počela zvijezda tamniti.

Italija: Radi lošeg gospodarstvenog stanja Italije ciepuju se stare političke stranke sve to većma, jer se u svakoj najđe nezadovoljnika, koji se slažu u ujedinjenu u opoziciju proti vladi, koja da npropašćuje narod nesretnom politikom.

Njemačka: Knez Bismark poruču njemačkomu narodu iz svoga zatišja, da će i nadalje sudjelovati kod političkoga rada Njemačke. Rekac

seocu dostojno vršis rodoljubni i kulturni svoj zadatak. I Ti i svi Tvoji vrstnici pokazite, da su zakoni i uredbje, biš dobre bile zle, samo oblik, a glavna stvar je život!

Tko bude htio pomladiti Istru, biti će prisiljen s nami računati, jer je zakon života jači od zakona, koje stvaraju pojedinci! Gdje nije života, nepomažu ni „statuti“.

Govor

narodnoga zastupnika dra. Dinka Vitezića, izrečen prigodom razprave o državnim proračunu u sjednici carevinskoga vieća dne 21. aprila t. g.

Visoka kućo! Upozorio sam opetovno u ovoj visokoj kući na pogibelj, koja prieti državi radi politike, koja se provadja u južnom dielu monarhije, oće politike, koja talijanski živalj toli jako podupire dočim potiskava slavenski živalj u zakutak. Ovoga pitanja dotaknuo se samo letimice drugi glavni govornik kod glavne razprave, a meni je kao poslaniku onoga diela monarhije dužnost, da o tomu potanje progovorim. U sjednici 8. marča prošle godine rekao sam među ostalim i sljedeće (čita): „Slavenski živalj sačinjava, što mora svatko priznati, koji poznade ikoliko odnošaje Primorja, najvršći bedem proti težnjam zapadnih susjeda. Imalo bi se ipak već jednom odustati od politike, kojoj je reč bi zadaća: samoubojno taj bedem porušiti“.

Dokazao sam doista koli onim govornom toli kod drugih prigoda množovim činjenica, da su državni činovnici, bilo i neznačaj, talijanski živalj tako rekuć umjeto njegovali i uzgajili.

Što se tiče spomenute jur pogibelji, neka mi bude dozvoljeno apozoriti Vas na članak, što no je nedavno izašlo pod naslovom „Iredentizam“ u jednom hrvatskom časopisu, naime u Zagrebu izašecem „Obzoru“. U tom se članku navadja najprije, kako je talijanski bivši ministar Ruggero Bonghi, premda pripada kano parlamentarak najskrajnijoj desnici, govorio ipak prigodom otvorenja narodnoga društva „Dante Alighieri“ u Rimu tako, kao što bi govorio zastupnik najskrajnije ljevice. Na pitanje što bi imalo to značiti, dajo pisac rečenoga članka sljedeći egodni „dgorov (čita):

„To znači, da su u Italiji u pogledu iredentizma svi jedne misli, pripadajući oni desnici, ljevici ili središća. Svi smatraju kao nespašene nekoje austrijske pokrajine, kao zemlje, koje svojata Italija na temelju narodnostnoga načela. Jedni mogu biti u izboru izraza i načinu govora oprezniji od drugih, no glede čuvstva i težnja neima nikakve razlike između jednoga Bonghia, jednoga Cavalotija, jednoga Imbriciana, i kako se već svi ti talijanski državni zovu“.

Spomenuto narodno društvo „Dante Alighieri“ bijaše otvoreno što svečanije u Rimu na 24. marča ove godine. Grad Rim u zastupao je kod toga načelnik, koji je izrekao tom egodom vrlo odusjevljen govor. Pozdravio je narodno društvo u

uspjeva u tom obziru ogromna slavenska država Rusija i to zato, jer ona znade štovati imanje, slobodu, vjeru, jezik i običaje onih naroda, koje uzme pod svoje okrilje.

Položaj „Marine“ je zbilja krasan. Kad se po podneru sunce iza mjesta sakrije, tada pokrize maine svu Marinu hlad, koji biva tim ugodniji, što u to doba piri i hladna vjetrovi s morake strane. U to doba dolazi na Marinu množstvo stanovnika, da se toj naužiju svježja zraka, katva bi drugdje uzalud tražili. Čim sjedeš tuj pred koju kavanu, doleti pred tebe djecać na škatuljom i četkom u ruci. Klekne nasmah pred tebe, te polozi kraj tvojih nogu onu škatulju, a ti onda makar i proti svojoj volji moraš položiti na nju jednu pak drugu nogu, da ti osvjetla obrvalo. Kad svršiš svoj posao, dašes mu jedan „sou“, koji vriedi toliko, koliko i naša dva novčića. Od toga „sou-a“ ide polovica vladi, a druga polovicu, naime naš jedva novčić, razdiče među sobom poduzetnik i djecać, tako da ovom posljednjemu ostane samo polovica novčića. A koliko čuška debije ono jedno diete od onih, kojim čisti postole! Al on to sve uztrpljivo podnaše, jer ga čeka kod kuće gaida, a često i njegovja siromasna zvjeta.

(Sliediti će.)

ime grada, u kojem je — kako reče — istinski orao u prošlo doba svoja silna krila pružio, da polieti širom svijeta. Rekao je (čita):

„Genij Rima“, pod čijim okriljem započimlje društvo svoj rad, neka promiče, oživotvoruje njegovu plemenitu svrhu na korist i slavu talijanskoga naroda“.

Kod otvorenja toga društva progovori Ruggero Bonghi o njegovih zadacih, koje su samo moralnoga i društvenoga značaja, koje ako se vrše, zabraniti će, da se posuši zemljište, na kojem se mogu — bilo kad mu drago — politička prava pravomoćno osnivati. „Dante Alighieri“ probio je svojim svjetlom sredovječnu tmu. Tako neka blagoslovi i sada svojim imenom djelo, kojim imaju biti talijanski jezik i osvjetla u njihovoj sadašnjoj vlasti od tudjeg nametnjetna šticeći“.

Iz ovih čete rieči, gospodo moja, razabrati, kako je Ruggero Bonghi vrlo diplomatski govorio.

Označio je naime kano zadaću društva samo obranu, dočim ništa u društvenih pravilih hotimice nije o tomu rečeno; no razvidno je iz njegovog, sljedećega dana držanog govora, kako aije zadaća toga društva, da se brani već da ustaljuje.

Jasnije nego li Bonghi izjavljuje se u druženom časopisu „La nazione italiana“ jednim člankom profesor Giacoma Venezian. „Dočim motrimo mi“ — piše profesor — „prekritih ruku obćeniti boj proti našem jeziku, snuju Francuzka i Brazilija zakone, kojimi se ide za tim, da se talijanske izseljenike liši njihove uarodnosti, a ista pogibelj prieti njim i u sjevernoj Americi, gdje bi si mogli ustrojiti novu domovinu. U Carigradu i Solunu, Siriji, Egiptu i Tunisu bori se žestoko s nami za svulstičtvo „Alliance française“. Dočim se pako to događa, pružaju njemačka školska društva svoja krila sve do južnih obronaka Alpa, te podigodu u najskrajnijoj dolini Trienta veličanstven spomenik staronjemakomu pjesniku kanobojni znak. Sa venecijanskih obala Dalmacije odzvanja amo pobjedna vika Srba i Hrvata, koji nedozvolviše, da se postavi najslavnijemu sinu one zemlje Nikoli Tomaseo počastnu uspomenu u njegovom rodnom mjestu. Slovenci pako škilje počudno na furiansku pokrajinu, te njihovi apostoli navješćuju u crkvi na trgovih rat proti talijanskim suzemljakom. Narodno društvo „Dante Alighieri“ pozivlje Talijane na obranu. Svatko, kome bije srce za domovinu, pomoći će nam. Italija mora pražiti ruku svojoj braći, borećoj se za svoje svetinje; njezina pomoć nesamje pako izazvati nikakve sumnje, jer je zastupanje naših narodnih prava proti nasilnomu privajanju tudjih plemena moralno opravdano, te nepogibeljno nutarnjomu poređku ili cielovitosti tudjeg državnog posjeda“.

— Na ove drzovite izjave valja mi nešto opaziti. Što se tiče počastne uspomena Nikole Tomaseo, koju je Venezian spomenuo, moram izjaviti, da je samo u toliko istinita, što je politička oblast zabranila postaviti spomenploču na Tomaseovu rodnu kuću, no gospodi je također poznato, da bijaše u ovoj visokoj kući podnesena interpelacija obzirom na tu zabranu, a znate li, gospodo moja, tko li je onu podpisao onu interpelaciju? Srbi i Hrvati iz Dalmacije a i meni bijaše čast podpisati ju premda sam razvikan kao jedan od najvećih protivnika Italije. No Talijani, koji sjede u ovoj visokoj kući, nisu podpisali onu interpelaciju. (Zastupnik pl. Burgstaller: Mi nebijamo za to upitani.) Molim, to stoji, da su onu interpelaciju podpisali samo Srbi, Hrvati i nekoji Slovenci.

Ako se je utvrdilo, da se nasilno privajaju prava Talijana, to ču nastojati tečajem mog govora dokazati, da se te privajanje nedogađaju od strane Slavena već od strane Talijana na četu Slavena. Što se tiče napokon opazke, da je to društvo neduzno, to ču navesti nekoje kratke stavke iz govora, koji bijahu držani dva dana iza toga u Rimu prigodom svečanega gostbe.

Dne 26. marča t. g. imali su poslanici toga narodnoga društva svečanu gostbu, kojoj prisustvovalahu zastupnici obćine Coma i mnogo zastupnika, kojim bijaše na čelu Ruggero Bonghi. Kao predsjednik društva napije najprije Bonghi svojim suradnikom na zdravlje. Ovi pripadajuć avim strankam. To svjedoci — reče on — da svi teže k višem cilju. Započeto djelo

nastaviti će se neutrdljivo, a mladjeja narastaja osobita jest dužnost isto promicati oprezno i utrajno, a bude li trebalo — čija gospodo moja — takodjer silom. Nekeji članovi ove visoke kuće, koji bijahu ovjje već za prošloga zasjedanja, sjedili ču se kako sam u svojem govoru dne 14. marča 1884. govorio o spisu, što moga je izdao Paolo Fambri godine 1880. pod naslovom: „La Venezia Giulia“.

U toj knjizi obrazložio je Fambri, kako su granice, stvorene za zadnjega mira između Austrije i Italije, za Italiju pogibeljae, te da isto valja ispraviti. Fambri je priznao, da pripada srednjoj stranci, koja ide za tim, da ispravi te granice mirnim putem, a kad to nebi išlo, čuće silom. Bonghi i nasuprot, koji je anupit Fambriev otomu jedno pismo upravio, koje bijaše također kao uvod knjige čikano, izjavio se otvoreno za pristajuć umjerenе stranke, koja želi jedino putem prijateljske nagodbe rečene granice ispraviti. On se je izrazio, da želi doduše, da se poprave granice Italije priključenjem Primorja, no nipošto silom već dobrim sporazumkom.

Sada ste mogli uviditi iz kratkog izvadka njegovoga govora, izrečenoga nekoliko godina iza toga, da je svoja temeljna načela posve promjenio, te da hoće te granice u slučaju potrebe i oružjem ispraviti. Čuditi čete se radi preobraćenja toga državnika; no ja drim, da se stvar dade vrlo lahko protumačiti, pošto su upravo javni činovnici Austrije sami djelovanje Bonghiero i njegovih istomisljenika promicali; jer ako smatraju sami austrijski državnici uvedenjem talijanskoga poslovnoga jezika u uređih koli Istre toli Dalmacije, ove pokrajine kao talijanske, zašto nebi iste smatrali za takove talijanski državnici na temelju narodnostnoga načela?

Zastupnik Solimbergo napio je također tom prigodom cilju narodnoga društva, koji nije sadržan dočim u pravilih, ali kojeg obćava sva Italija. Što se imade ovdje razumjeti pod nazivom „sva Italija“ nije teško pogoditi, jer spada amo za sada po sudu govornika u koliko se to Austrije tiče, Dalmacije, Primorje i Tirol.

Ferdinando Martini podignu čašu u slavu pjesnika Prati i Revere, koji bijahu — kako je poznato, po rodu Austrijci. Prati se je rodio naime u južnom Tirolu a Revere u Trstu. On je napio ovim pjesnikom „koji su čeznećim pogledom na domovinu nepokolebivost zakona zajedništva zemlje i plemena proslavili“.

Iz ovih kratkih stavaka možete razviditi, velepoštovana gospodo, da nije cilj tomu društvu tako neduzan, kao što bijaše prigodom prve sjednice predstavljeno. Dopustit čete mi, da učinim posve malenu opazku, koja se tiče moje malenkosti.

U jednom bečkom časopisu, mislim u „Tagblattu“, bijaše rečeno, da je moje umirovljenje u savezu sa mojim govorom od dne 14. marča 1884. Obrazloženo bijaše tuj kako sam bio umirovljen — slušao sam naime kao prokurator kod dalmatinske financijske prokure — usljed pritube talijanske vlade, koja da se je čušla nekajimi stavci moga govora uvriedjenom. Neznam, da li je ta tvrdnja istinita ili ne; jer u dekretu o umirovljenju nebijahu ta stroga mjera nikakvom rieči utemeljena. Tim pretrpljena škoda bijaše za mene razmjerno velika, jer da sam služio još 2½ godine, nebi bio prikračen za osminu mirovine i za jedan kvinkvenij, što iznaša godimice ukupno 800 for., to je svota, koju se nemože omaložaviti. Odalle možete, gospodo moja, razviditi, kako je potrebno, da se već jednom u ovoj visokoj kući uredi pitanje o službenoj pragmatiki državnih činovnika, jer da imademo takovu pragmatiku, nebi se mogli događjati ovakvi slučajevi.

Gospodo moja! Si hoc fit in viridi ligno, quid fiet in arido?*

Ako se postupa samnom kano zastupnikom i to zastupnikom većine tako, možete si lahko misliti kako se može postupati ili se postupa sa podređenimi i nezastupnicimi činovnici.

Pisat čete me, zašto govorim tekar sada o tom predmetu. Govorim o tom jedva sada, jer sam mislio, da će visoko ministarstvo, obaviećeno o mojoj nevinosti, stvar ispraviti. No, pošto se to do sada dogodilo nije, to drim, da sam morao ovo u ovoj visokoj kući spomenuti. Ne čete mi, gospodo moja, zamjeriti što sam se za kratko svratio na pitanje čisto osobne naravi.

(Sliediti će.)

* Ako se tako događja zelenomu drvetu, što će biti u sušini? Op. Gr.

